

Загальна ідея цілісного навчального змісту (незалежно від його предметної специфіки) як засобу морального розвитку суб'єкта, на думку І. Беха, повинна конкретизуватися за такими напрямками: а) створення особистісної форми змісту в контексті організації навчальної діяльності; б) сприймання педагога не тільки у ролі фахівця, а й у ролі особистості. За особистісної форми навчального предмета він подається як історія розвитку інтелектуальних і особистісних надбань творців певних культурних цінностей. При цьому ті чи інші ідеї, закономірності, поняття пропонуються не у формально-абстрактному вигляді, а через життя особистостей – творців цих культурних здобутків. Учень, вступаючи в діалог з конкретною історичною постаттю, за відповідного педагогічного керівництва оволодіває, поряд з науковими, знаннями та вміннями й системою морально-духовних цінностей [3, с. 7–11].

Отже, навчальні предмети гуманітарного циклу за умови застосування методів профорієнтаційного аналізу автобіографій відомих постатей та екстраполяції досвіду вирішення професійно орієнтованих проблем героями художніх творів мають значний профорієнтаційний потенціал.

Список використаної літератури

1. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания : избр. психологические труды / [Б. Г. Ананьев ; Росс. акад. образования ; Московский психолого-социальный ин-т ; под ред. А. А. Бодалева]. – М. : Изд-во Московского психолого-социального ин-та; Воронеж : МОДЭК, 2008. – 431 с.
2. Бахтин М. М. Проблема текста // Собр. соч. в 7 т. – Т. 5: Работы 1940–1960 гг. / М. М. Бахтин М.: Русские словари, 1996. – С. 306–328.
3. Бех І. Д. Виховуюче навчання / Іван Дмитрович Бех //Педагогіка і психологія. – 2012. – №3. – С. 5–16.
4. Логинова Н. А. Психобиографический метод исследований и коррекций личности / Н. А. Логинова. – Алматы, 2001. – 172 с.
5. Сухомлинська О. В. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія // В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів : монографія / упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко. – Луганськ: Вид-во ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 14–24.
6. Сухомлинський В. О. Щоб душа не була пустою / В. О. Сухомлинський. – Радянська школа. – 1966. – Лютий (№2). – С. 55–60.

З. В. Охріменко,
м. Київ

ПРОФЕСІЙНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

У статті професійне консультування розглядається як одна із форм професійної орієнтації, що втілюється в найбільш індивідуалізованій взаємодії суб'єктів професійного самовизначення. Підкреслюється, що профконсультування має значні можливості для використання методів спрямованих на активізацію механізмів самовиховання старшокласників в рамках особистісно орієнтованого підходу.

Ключові слова: професійне консультування, професійна орієнтація, методи активізації механізмів самовиховання.

Об'єктивні особливості ринку праці, такі як втрата замовлення на певні професії, динамічність професійного простору, недержавний сектор економіки, більш високі вимоги до підбору кадрів з боку роботодавців, вплинули на зміну поглядів щодо побудови системи професійної орієнтації. Структура, зміст, методи професійної орієнтації покликані сприяти узгодженню потреб особистості з вимогами суспільства. Як зазначає Г. Балл, суспільство в свою чергу має сприяти пошуковій діяльності особистості, а не обмежувати її. Саме тому, сучасні дослідники наголошують на тому, що профорієнтаційна робота з молоддю, має розглядатися не лише як здійснення підготовки до професійного самовизначення, а як система виявлення особистих характеристик професійного самовизначення учня і допомоги йому у найбільш сприятливому втіленні цих характеристик в процесі професійного становлення. Адже як зазначається в Концепції професійної орієнтації – головною метою профорієнтації є сприяння посиленню конкурентоспроможності, здатності до професійного самовдосконалення та активності в трудовому житті.

Особливу цінність для вирішення сучасних завдань, що стоять перед системою професійної орієнтації мають теоретико-методологічні дослідження профорієнтаційного спрямування представників української наукової школи в руслі гуманістичного підходу: Г. Балла, І. Беха, В. Рибалки, В. Синявського, Б. Федоришина. Саме в них розкриваються можливості індивідуального підходу до виховання майбутнього професіонала.

За особистісно-орієнтованим підходом до професійної орієнтації, професійне самовизначення детерміновано внутрішніми психологічними чинниками, які спрямовані на вирішення особистісних протиріч суб'єкта професійного вибору та вимог обраної професії, при цьому особистісні аспекти відіграють провідну роль у професійному самовизначенні (В. Рибалко, В. Сидоренко, В. Синявський, Б. Федоришин, С. Чистякова). Як зазначав Б. Федоришин – система, що перетворює учня в суб'єкт, є суттєвою передумовою розвитку особистості учня [4]. О. Мельник, І. Уличний звертають увагу, що актуальною темою в сучасній системі професійної орієнтації є активізація професійного самовизначення на основі особистісно-орієнтованого підходу, який передбачає актуалізацію головних механізмів саморозвитку особистості (самооцінки, самовдосконалення, самоактуалізації) [3].

Методологічні підходи до професійного самовизначення закладені С. Рубінштейном, який вважав, що самовизначення виступає як момент самодетермінації, так як в ньому відображається активна природа суб'єктивного, тобто внутрішніх умов через які відбувається переломлення зовнішніх впливів. У словнику професійне самовизначення розкривається через усвідомлення особистістю себе, як суб'єкта конкретної професійної діяльності і передбачає самооцінку людиною індивідуально-психологічних якостей та зіставлення своїх можливостей з вимогами професій, усвідомлення своєї ролі в даній системі соціальних відносин і своєї відповідальності за реалізацію своїх здібностей, саморегуляцію поведінки, спрямованої на досягнення поставленої мети.

Аналіз поглядів науковців на складові професійного самовизначення, механізми за допомогою яких здійснюється цей процес, дозволяє говорити про

складність та багатоаспектність самовизначення. Т. Кравченко звертає увагу на те, що зміст діяльності з вибору майбутньої професії – це вибудова образів бажаного майбутнього, особливості усвідомлення себе, своїх особистісних якостей і властивостей, свого місця в системі трудових відносин. Однак, сама по собі вибудова цього образу ще недостатня для організації індивідом власного життя на засадах успішного професійного самовизначення. Необхідними умовами цієї успішності є визначення цілей, створення реалістичних життєвих планів, які ґрунтуються на адекватних домаганнях, наявність умінь добирати необхідні дії та послідовно їх реалізовувати.

О. Мельник та І. Уличний зазначають, що зрушення в професійному самовизначенні учня можливі лише за умови максимального напруження його активності, доступної у глибинах внутрішнього світу, яка вимагає постійного вольового напруження [3, с. 24]. Професійне самовизначення неодмінно включає узгодження суб'єктивних і об'єктивних компонентів індивідуальної профорієнтаційної ситуації, що складає головний зміст адаптативних процесів в професійному самовизначенні.

Професійна консультація є однією з найбільш дієвих форм професійної орієнтації спрямованих на забезпечення розвитку особистості учня в напрямі її дорослості, здатності до адекватної самооцінки себе, своїх можливостей, самореалізації в конкретних сферах професійної діяльності. Б. Федоришин вважав, що однією з умов успішної профорієнтації є розкриття особливостей особистості учня, які важливі для його майбутньої професійної діяльності. Саме це завдання і є центральним завданням профконсультування [4]. Професійне консультування визначають як вид допомоги спрямованої на узгодження індивідуальних професійних можливостей і потреб особистості з умовами ринку праці, в результаті чого відбувається професійне самовизначення, формується або удосконалюється професійний план й індивідуальний стиль діяльності.

Дослідження О. Вітковської привнесло в профконсультацію клієнт-орієнтований підхід, що ґрунтується на організації творчої взаємодії психолога і клієнта. Консультативний підхід має на меті допомогу людині у розвитку її здатності самостійно вирішувати власні проблеми, що актуалізуються в зв'язку з професійним самовизначенням. Такій підхід базується на особистісному зростанні клієнта [2].

Профконсультування має вирішувати три групи задач, до яких відносяться: психологічний аналіз особистості учня, співставлення психологічних структур особистості і професії, визначення шляхів подальшого розвитку особистості [4]. Таким чином форми і методи професійної консультації мають узгоджуватись між собою щоб виконувати ці завдання в максимальній мірі. Форма профконсультативної роботи, – це спосіб взаємодії профорієнтолога і суб'єкта професійного самовизначення, якій заздалегідь визначений певним порядком, місцем та організаційною процедурою проведення. Форми профконсультативної роботи залежать від складу і кількості осіб, місця проведення, тривалості роботи. Згідно цих характеристик О. Мельник запропонував авторську класифікація форм і методів профорієнтаційної роботи. Він поділяє їх на загальні – ті, що традиційно

використовуються в навчально-виховному процесі школи (індивідуальні, групові, колективні, класні і позакласні, шкільні і позашкільні) та специфічні, якім притаманні особливості профорієнтаційної діяльності вчителя та учнів.

Переважає більшість науковців, зазначають, що форми, методи, засоби впливу на особистість старшокласника у процесі професійної орієнтації мають активізувати механізми самовиховання особистості шляхом самопізнання, самооцінки та самовдосконалення. У працях вітчизняних психологів здійснено ряд спроб з'ясувати чинники психічного розвитку людини в онтогенезі, що ґрунтуються на визнанні єдності в цьому процесі природного і соціального. Рушійними силами розумового розвитку дитини, а також джерелом її саморуку є внутрішні протиріччя, що виникають в її житті, протиріччя між новими потребами, прагненнями дитини і рівнем розвитку її можливостей, між поставленими між ними вимогами і ступенем виховання необхідними вміннями та навичками, між новими задачами і сформованими раніше звичками, способами мислення і поведінки, між зростаючими внутрішніми можливостями дитини, що випереджають її спосіб життя, і об'єктивним становищем у сім'ї та колективі. Підкреслення в особистості ролі внутрішніх умов – їх вибірковості, специфічності, активності по відношенню до зовнішніх є принципове введення принципу індивідуалізації в саму сутність визначення особистості. Як зазначає І. Бех, особливо гостро суперечність проявляється при усвідомленні старшокласниками своїх особистісних якостей. Однак, навіть у студентів простежується низький рівень саморозуміння. Це говорить про те, що особистісне самопізнання ще досі не стало предметом спрямованого формування. Крім цього, процес особистісного пізнання асоціюється з залученням підростаючої особистості до форм діяльності, що задаються зовні. Саме тому, підкреслює І. Бех, самодіяльність є визначальним фактором усвідомлення суб'єктом себе як особистості. Адже без самопізнання неможливий процес самотворення особистості. Самоусвідомлення у суб'єкта викликає відповідний процес саморозвитку [1, с. 46].

Отже професійне консультування, як найбільш індивідуалізований профорієнтаційний процес, має бути спрямоване на саморозуміння, саморозвиток та самовдосконалення особистості, що самовизначається. Такий підхід можливий лише за умов визнання особистості старшокласника суб'єктом професійного становлення, з формуванням у нього механізмів, спрямованих на самовиховання.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Особистість в духовному розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. –К. : Академвидав, 2012. – 256 с.
2. Вітковська О.В. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: Монографія / О. В. Вітковська. – К. : Наук. світ, 2001. – 91 с.
3. Мельник О.В. Профорієнтаційна робота зі школярами в умовах профільного навчання: наук.-метод. посіб. для вчителів / О. В. Мельник, І. Л. Уличний [за ред. О. В. Мельника]. – К., 2008. – 120 с.
4. Система профинфорационной работы со старшокласниками / Б. А. Федоришин, С. Е. Карпиловская, Р. И. Миттельман, и др. [под. ред. Б. А. Федоришина]. – К. : Радянська школа, 1988. – 176 с.